

A NYITRAI ÁLLAMI LEVÉLTÁR KOMÁROMI FIÓKLEVÉLTÁRÁNAK SZAKSZIMPÓZIUMA

RÉVKOMÁROM, 2015. OKTÓBER 6.

A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma Nyitrai Állami Levéltárának Komáromi Fióklevéltára 2015. október 6-án, a második világháború befejeződésének 70. évfordulója apropóján szakszimpóziomot tartott „*Az idő gyógyít, de a sebek megmaradnak*” címmel. A rendezvénynek az Észak-Komáromban található Duna Menti Múzeum adott otthont. A népes hallgatóságot vendéglátóként *Csütörtöky József* múzeumigazgató, rendezőként pedig *Olga Kasalová*, a Komáromi Fióklevéltár vezetője köszöntötte.

Az első előadó *Simon Attila*, a FÓRUM Kisebbségkutató Intézet munkatársa volt, aki Észak-Komárom 1938–1944 közötti időszakra vonatkozó történetével ismertette meg az érdeklődőket. Bevezetőjében megemlítette, hogy a Magyarországhoz visszacsatolt csallóközi és dél-felvidéki térség magyar és szlovák lakosságának mindennapi életével a múltban nagyon kevesen foglalkoztak. A téma jeles kutatója először a város etnikai és nemzetiségi viszonyainak változását vizsgálta. A Duna partján fekvő iparvárosban a szlovák népesség aránya az 1880-as 2%-ról 1910-re 4,1 %-ra növekedett. A trianoni békeszerződést követően a szlovák tisztviselők, tutajosok és kereskedők beköltözésének köszönhetően fokozatosan növekedett a szlovákság aránya, 1930-ra már elérte a 25%-ot. Az 1941-es magyarországi népszámlálás idején viszont csak a lakosság 1%-a vallotta magát szlováknak. A kutató előadásának további részében a helybeli magyar lakosság és a magyar hatóságok konfliktusát tárgyalta. Az előadó interpretációja szerint vita elsősorban abból adódott, hogy a Csehszlovákiában polgári demokratikus viszonyok között szocializálódott lakosság nehezen találta helyét a konzervatív, tekintélyelvű Horthy-rendszerben.

Katarína Ristvejová, a Bél Máttyás Egyetem Történettudományi Karának munkatársa a csallóközi magyar lakosság mindennapi életét vizsgálta a „magyar időkben”. Az intézmény tudományos kutatója hangsúlyozta, hogy a magyar népesség örömmel fogadta a térség „régí-új” hazába való visszatérését. Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc kitörésének évfordulóján, valamint Horthy Miklós névnapján a településeken hatalmas ünnepeket szerveztek. A rendezvényekkel a felvidéki magyarság nemzeti identitását kívánták erősíteni. Az előadó különös figyelmet fordított Komáromra, amely Kassa mellett a magyar népesség kiemelkedő kulturális központja volt.

Pavol Steiner, a Nyitrai Egyetem Filozófiai és Múzeumi Karának munkatársa már háborús vizekre evezett, hiszen a Komáromért vívott 1945. évi januári és márciusi harcokkal ismertette meg a hallgatóságot. Az előadó a város stratégiai jelentőségével magyarázta, hogy a német csapatok olyan nagy hangsúlyt fektettek Komárom megtartására, a szovjetek pedig a megszerzésére. A szovjet 6. gárda hadsereg 1945. januári támadása azonban kudarcot vallott, von Roden német tábornok csapatai a Vág folyónál megállították a Vörös Hadsereg előrenyomulását. Több, mint két hónapos szünet után, 1945 márciusának végén újabb szovjet támadás érte a várost, ezzel a túlerővel szemben a német és magyar csapatok már nem tudtak hatékonyan védekezni.

Répás Katalin, a Nyitrai Állami Levéltár Komáromi Fióklevéltárának munkatársa, a zsidó vagyon árjásításának folyamatát és következményeit vizsgálta Komárom városában. Az előadó hangsúlyozta, hogy a konzervatív világszemléletű magyar kormányzó hazánk német megszállásáig ellenállt a zsidók vagyonának teljes elkobzására irányuló törekvéseknek, Sztójay Döme kormányának hivatalba lépésétől azonban minden megváltozott. Répás Katalin előadásában ismertette a zsidóellenes törvényeket, szövegezte a kötelező munkaszolgálat bevezetéséről, majd a zsidó lakosság államilag támogatott kifosztásáról és deportálásáról.

Csütörtöky József, a Duna Menti Múzeum igazgatója, az általa irányított intézmény történetéről tartott előadást. Az intézmény vezetője érdekességként megemlítette, hogy a közgyűjtemény 1912-től 1945-ig a Jókai Mór Közművelődési és Muzeális Egyesület része volt, csak a második világháború befejeződésétől működik hivatalosan múzeumként. Az intézmény életére nagy hatást gyakorolt *Szombathy Viktor*, akit 1936-ban bíztak meg a múzeum vezetésével. A jeles tudós nevéhez fűződik többek között a Jókai emlékszoba létrehozása.

Miroslava Veresová, a Nyitrai Állami Levéltár Érsekújvári Fióklevéltárának munkatársa a helyi intézmény anyagának felhasználásával rekonstruálta a város 1938–1944. közötti időszakra vonatkozó történetét. Az előadó először a demokratikus szabadságjogok korlátozásáról, majd az ipari és mezőgazdasági termelés átszervezéséről beszélt. A referáló szöveg a szlovák nyelvű iskolák működésének korlátozásáról is. Az intézményben őrzött képeslapok digitalizált állományát felhasználva a levéltár tudományos munkatársa bemutatta a Grünwald téglagyár területén működő zsidó gettó működését, s megemlékezett a holocaust 262 áldozatáról is. Az előadásból azt is megtudtuk, hogy Érsekújvár stratégiai jelentősége miatt az amerikai légierő célpontjává vált. A bombázások áldozatainak száma meghaladta a négyezret.

Daniela Tvrdoňová, a Szlovák Nemzeti Levéltár munkatársa a szlovák önszervező szervezetek második világháború alatti működését tárgyalta. A téma referense először a szervezetek mozgalom megalakulásának körülményeit ismertette, majd a szervezetek számának alakulását vizsgálta az 1918-as esztendőktől kezdve egészen 1944-ig. A mozgalom működését egyrészt a Felvidék déli részének Magyarországhoz csatolása, másrészt a zsidóellenes törvények is megnehezítették. Az előadó hangsúlyozta, hogy a lakosság gazdálkodását és terményeinek értékesítését segítő önszervező szervezetek száma 1919-ben csak 981 volt, ez 1938-ra 2196-ra növekedett.

Csombor Erzsébet, az Esztergomban működő Helischer József Városi Könyvtár munkatársa, a lengyel menekültek Komárom és Esztergom vármegyébe történő befogadásáról tartott előadást. A nemzetközi viszonyok áttekintését követően, a polgári és katonai menekültek elhelyezését irányító hatóságok munkáját ismertette. A referátum további részében megismerkedtünk a lengyel menekültek szálláshelyeivel, majd továbbutazásuk körülményeivel. Csombor Erzsébet hangsúlyozta, hogy lengyel menekültekkel szembeni emberséges bánásmód miatt Magyarország és Németország között feszült volt a viszony.

A Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárából Hegedüs Zoltán és Nagy Róbert kollégámmal vettem részt a Komáromi Levéltár rendezvényén. A konferencia megszervezéséért, valamint a barátságos fogadásért köszönettel tartozunk Olga Kasalová igazgató asszonynak. Az előadók mindegyike elismerést érdemel, komoly szakmai felkészültségéért és széles látásmódjáért.

Aldozó István